

ความเป็นมาและองค์ความรู้ของการแสดงพื้นบ้านส่งเสริมหมู่บ้าน
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์*

BACKGROUND AND KNOWLEDGE OF FOLK PERFORMANCES IN
CULTURAL TOURISM IN BURIRAM

อำนวยการ คมกริช

Amnuay Komgrit

สิทธิศักดิ์ จำปาแดง

Sitthisak Jupadaeng

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: 61012160007@msu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและองค์ความรู้ของการแสดงพื้นบ้านในหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม โดยการศึกษาจากเอกสารและศึกษาในภาคสนาม ด้วยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 36 คน จากหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง 4 ชนเผ่าของจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย ผู้นำของชุมชน เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรม จากหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและนักท่องเที่ยวที่มาชมการแสดงพื้นบ้านและท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ นำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ ผลวิจัยพบว่า ความเป็นมาของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านสนวนนอกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านโคกเมืองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านตาลองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยกวยและหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านโคกว่านเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโคราช โดยทั้ง 4 หมู่บ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมมีความโดดเด่นและความหลากหลายด้านวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสความหลากหลายดังกล่าว ส่วนองค์ความรู้ของการแสดงพื้นบ้านในหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ การแสดงที่ผ่านมานั้นยังขาดความเข้าใจในรูปแบบการแสดง กล่าวคือผู้ที่รับผิดชอบในการแสดงเลือกเอาการแสดงที่เป็นการแสดงทั่วไปหรือเพลงที่กำลังอยู่ในกระแสในขณะนั้นหรือเป็นเพลงที่มีจังหวะค่อนข้างเร็ว เพื่อให้การแสดงมีความสนุกสนาน ส่งผลให้การแสดงไม่มีความเป็น

* Received 10 August 2021; Revised 14 March 2022; Accepted 17 March 2022

เอกลักษณ์ของชนเผ่าของตนเองและที่สำคัญผู้นำในการฝึกซ้อมการแสดงยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการแสดงทำให้การแสดงไม่สื่อถึงความเป็นวัฒนธรรมของชนเผ่าได้ดีเท่าที่ควร

คำสำคัญ: การแสดงพื้นบ้าน, หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

The Objectives of this research article were to study the background and knowledge of folk performances in cultural tourism in Buriram. The researcher used a cultural qualitative research method. The study was documented and fielded with teaching and in-depth analysis on the representative sample 36 people from cultural sites from the 4 tribes of Buriram Province consisting of community leaders Cultural staff from cultural tourism villages and tourists who come to see folk performances and cultural tourism and present data by descriptive analysis. The research findings were as follows: The history of Ban Sanuan Nok cultural tourism village is of Thai-Khmer ethnic group. Ban Khok Muang Cultural Tourism Village is a Thai-Lao ethnic group. Ban Ta Long Cultural Tourism Village is a Thai Kui ethnic group and Ban Khok Wan Cultural Tourism Village is a Thai Korat ethnic group. All 4 villages are mainly agricultural occupations with outstanding cultural diversity. Traditions and rituals invite tourists to experience such diversity. and knowledge of folk performances in cultural tourism villages in Buriram. The past performances misunderstanding of their style. In other words, the person in responsibility of the performances chooses a performances that is a typical performances ,a song that is currently trending or a song with a relatively fast pace to make the performances enjoyable. Making the performances do not unique to their own tribes. And more importantly, the leaders in the show's rehearsals lacked knowledge about the show, making the show not convey the culture of the burning bump as well as it should have.

Keywords: Folk Performances, Cultural Tourism Villages, Cultural Tourism

บทนำ

พุทธศตวรรษที่ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) มีกรอบแนวคิด ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน มีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการ และพันธกิจกระทรวงมหาดไทย ข้อ 4. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนภารกิจอำนาจหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชน ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน ตามที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้แนวคิดไว้ ทำให้ชาวบ้านโดยการนำของผู้นำชุมชนเกิดแนวคิดที่จะผลักดันให้ชาวบ้านเกิดรายได้โดยการทำให้หมู่บ้านของตนเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดึงเอาเสน่ห์ชุมชนออกมาให้ผู้ที่มาเยือนเกิดความประทับใจ (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

จังหวัดบุรีรัมย์เป็นอีกจังหวัดหนึ่งของภาคอีสานที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลายด้านภาษาและชาติพันธุ์ วิถีชีวิต การแต่งกายที่แตกต่างกันก่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่หลากหลาย จนเกิดการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวหมู่บ้านทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นโดยภาคการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์เป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอารยธรรมขอมโบราณ เช่น ปราสาทเขาพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ เขาวังคาร เขาลายบัว บุรีรัมย์เป็นเมืองภูเขาไฟ มีภูเขาไฟที่ดับแล้ว จำนวน 6 แห่ง มีปล่องภูเขาไฟที่ชัดเจน โดยเฉพาะที่เขาระโดง ในเขตอำเภอเมือง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ได้แก่ พื้นที่ชุ่มน้ำบุรีรัมย์ (อ่างเก็บน้ำสนามบินเก่า อ่างเก็บน้ำห้วยตลาดและอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ วนอุทยานเขากระโดง มีแหล่งศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ได้แก่ ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ในต้นเดือนเมษายนของทุกปี กลุ่มเตาเผาเครื่องเคลือบพันปี ศูนย์หัตถกรรมอำเภอนาโพธิ์และศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ สนามฟุตบอลไอโมบาย สนามแข่งรถมอเตอร์สปอร์ตระดับมาตรฐานโลก “Chang International Circuit” และจุดผ่อนปรนการค้าช่องสายตะกู (สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, 2559) นอกจากการท่องเที่ยวแล้วยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญประกอบกับการท่องเที่ยวคือมีการแสดงให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงอารยธรรมของอีสานใต้ในแบบฉบับของจังหวัดบุรีรัมย์คือการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ จารุวรรณ ธรรมวัตร ให้ทัศนะต่อการแสดงพื้นบ้านอีสานว่าเป็นการแสดงที่สะท้อนวัฒนธรรมของกลุ่มชนในภาคอีสาน ทั้งอีสานเหนือและอีสานใต้ ทำให้มีความหลากหลายของการแสดง และมีสีสันเพิ่มขึ้น การพ่อนของภาคอีสานได้มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องสถานศึกษาแต่ละแห่ง ได้ประดิษฐ์ชุดการแสดงขึ้นอย่างมากมายและการพัฒนาชุดการแสดงของภาคอีสาน ได้มีการประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนาขึ้นใหม่ตลอดจนได้มีการปรับปรุงท่าพ่อน และดนตรีให้เข้ากับยุคสมัยอยู่เสมอ ถ้าไม่อนุรักษ์ไว้ก็จะสูญหายไปตามกาลเวลา ซึ่งชุด

การฟ้อนของแต่ละสถาบันการศึกษาได้ประดิษฐ์ขึ้นนั้น ก็เพื่อจะได้เผยแพร่ความรู้และฝึกอบรมแก่บุคคลในท้องถิ่นขึ้นมา เพื่อเป็นผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมอีสานทางด้านนี้สืบต่อไป จังหวัดบุรีรัมย์เป็นจังหวัดหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความหลากหลายทางด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งมีลักษณะเฉพาะ อันแสดงถึงเอกลักษณ์อันน่าภาคภูมิใจของแต่ละท้องถิ่น (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2538)

การท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อในอดีตจังหวัดบุรีรัมย์เป็นจังหวัด ที่ไม่ใช่เป้าหมายของการท่องเที่ยว แต่ในปัจจุบันจังหวัดบุรีรัมย์กลายมาเป็นเป้าหมายของการท่องเที่ยวในลำดับต้น ๆ ของประเทศ และจังหวัดอื่นกลายมาเป็นเป้าหมายรองลงมาต่อจากจังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อก่อนจังหวัดบุรีรัมย์มีเพียงสถานที่ท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อประจำจังหวัดด้านประวัติศาสตร์ ที่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุแต่เพียงอย่างเดียว นั่นก็คือ ปราสาทหินเขาพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ แต่ ณ ปัจจุบัน จังหวัดบุรีรัมย์ได้มีแหล่งท่องเที่ยวใหม่หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่ถูกมนุษย์สร้างขึ้นนั่นก็คือ สนามฟุตบอลไอโมบาย สเตเดียม และสนามแข่งรถบุรีรัมย์ อินเตอร์ เนชันแนล เซอร์กิต เพิ่มขึ้นมา เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ให้นักท่องเที่ยว จึงทำให้ ณ ปัจจุบันรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์เพิ่มสูงขึ้นกว่าอดีต จังหวัดบุรีรัมย์เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพตามที่ สุทธิชัย โฉนารายณ์และคณะ ได้ให้ข้อสังเกตไว้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญอีกแขนงหนึ่งที่ควรอนุรักษ์และสืบทอดไว้เป็นมรดกประจำชาติ บทบาทของศิลปะการแสดงพื้นบ้านนั้นนอกจากจะเป็นเครื่องแสดงความสำเร็จทางวัฒนธรรมและความงดงามแห่งวิถีชีวิตชุมชนของแต่ละท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นสื่อสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและสังคมอีกด้วย ถือว่าเป็นอีกเรื่องสำคัญที่สอดคล้องกับนโยบายที่ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีได้รับส่งเสริมจากภาครัฐผลักดันให้เกิดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกิดขึ้น (สุทธิชัย โฉนารายณ์และคณะ, 2561)

ดังที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยตระหนักและเห็นคุณค่าของการแสดงพื้นบ้านที่ถูกหยิบขึ้นมาให้ความสำคัญในการนำมาแสดงในหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เคยได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลายในอดีต เนื่องจากมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ คุณธรรม จริยธรรมให้กับผู้คนที่อาศัยอยู่ในสังคม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้านตลอดจนองค์ความรู้ของการแสดงพื้นบ้านที่ใช้แสดงในหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดบุรีรัมย์ทั้งสี่เผ่า โดยศึกษาความเป็นมาและองค์ความรู้ ของการแสดงพื้นบ้านของชุมชนต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลให้ได้มาซึ่งการพัฒนานุรักษ์และฟื้นฟูรูปแบบ การแสดงพื้นบ้านที่บ่งบอกความเป็นตัวตนของคนชาติพันธุ์ทั้งสี่ชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเป็นมาและองค์ความรู้ของการแสดงพื้นบ้านในหมู่บ้านท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) และทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) มีรายละเอียดในการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตในการวิจัย

1.1 ด้านวิธีวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการศึกษาจากเอกสารและศึกษาในภาคสนาม ด้วยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 36 คน

1.2 ด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการแสดงพื้นบ้าน เพื่อส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดบุรีรัมย์ คือพื้นที่ในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยคัดเลือกจากหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

1.2.1 กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

1.2.2 กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

1.2.3 กลุ่มชาติพันธุ์ไทยกูย หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านตาลอง ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

1.2.4 กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโคราช หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านโคกว่าน ตำบลหนองโสน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

1.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.3.1 ประชากรที่ศึกษา ผู้นำชุมชน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนทั้ง 4 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 8 คน

1.3.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 4 หมู่บ้าน

1.3.2.1 สมาชิกในหมู่บ้าน ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน รวม 8 คน

1.3.2.2 ผู้นำของชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรม จากหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง 4 หมู่บ้าน รวม

เป็น 8 คน เพื่อให้ทราบประวัติความเป็นมา เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนที่มีผลต่อรูปแบบการแสดงพื้นบ้าน

1.3.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) จำนวน 20 คน จากทั้ง 4 หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นนักท่องเที่ยวชมการแสดงพื้นบ้านและประชาชนทั่วไป ประกอบด้วยผู้ชมหลายรุ่น หลายวัย ที่มาชมการแสดงพื้นบ้านและท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง 4 หมู่บ้าน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านละ 5 คน รวมเป็น 20 คน เพื่อศึกษาลักษณะกระบวนการจัดการแสดงพื้นบ้าน แนวคิดแรงดลใจให้มาชมการแสดงพื้นบ้านของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้านในด้านต่าง ๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความเป็นมาและองค์ความรู้ของการแสดงพื้นบ้าน เพื่อส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interviews) เพื่อใช้สัมภาษณ์บุคคลที่เป็นเจ้าของกิจการหรือสถานที่พักและนักแสดง ประกอบด้วย 3 ตอน คือ (ทรงคุณ จันทจร, 2549)

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัว เกี่ยวกับเพศ สถานภาพ วุฒิการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ต่อเดือน เป็นต้น

ตอนที่ 2 เป็นคำถามหลักเกี่ยวกับความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้าน

ตอนที่ 3 เป็นคำถามหลักเกี่ยวกับองค์ความรู้ของการแสดงพื้นบ้าน

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview Guideline) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ที่มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับความเป็นมาและองค์ความรู้ของการแสดงพื้นบ้าน เพื่อส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.3 แบบสังเกต (Observation) เป็นแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ใช้กับกลุ่มศิลปินนักแสดง ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงพื้นบ้านและกลุ่มผู้ใช้บริการ

2.4 แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focused Group Guideline) ใช้กับกลุ่มนักแสดงและประชาชนในหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อศึกษาในประเด็นองค์ความรู้ของชุดการแสดงของแต่ละหมู่บ้าน โดยกำหนดกลุ่มสนทนาอยู่ระหว่าง 5 - 10 คน (ชาย โพธิ์สีตา, 2549)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวิจัย สามารถตอบคำถามของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ตามที่ ธีรวุฒิ เอกะกุล ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูล เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเป็นการศึกษาจากเอกสารที่มีการบันทึกเอาไว้หรือที่มีการศึกษาไว้ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2543)

4. การจัดกระทำข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นจะกระทำไปพร้อม ๆ กันตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัยและหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลภาคสนามแล้วโดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูลการถอดเทปจากการสัมภาษณ์และภาพถ่ายในแต่ละครั้งโดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด (Typologies) จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามแต่ละประเภทที่ตั้งไว้ และตรวจสอบดูอีกครั้งหนึ่งว่าข้อมูลที่ได้มามีความครบถ้วนเพียงพอหรือไม่ ข้อมูลเหมาะสมพร้อมแก่การนำไปวิเคราะห์สรุปผลแล้วหรือไม่ หากมีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์จะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการสรุปตีความโดยใช้เทคนิคดำเนินการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological triangulation) และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) (สุภางค์ จันทวานิช, 2542)

ภาพที่ 1 แผนภาพองค์ความรู้นโยบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบเป็นกลุ่ม

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาและองค์ความรู้ของการแสดงพื้นบ้านในหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ จากสี่ชนเผ่ามีดังนี้

1.1 หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร แรกเริ่มเดิมทีชุมชน บ้านสนวนนอกเป็นหมู่บ้านปิด ทอผ้ากันแบบบ้านใครบ้านมัน จนเมื่อปี พ.ศ. 2547 ชุมชนเริ่มรวมตัวสมาชิกได้ 20 คน จึงได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลสนวน สมาชิกที่เข้าร่วมก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ต่อมาในปี 2556 หน่วยงานพัฒนาชุมชนเข้ามาสนับสนุนให้เปิดหมู่บ้านเป็น “หมู่บ้านท่องเที่ยวไหม” ทำให้ชุมชนแข็งแรงขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยวหลายรูปแบบทั้งการศึกษาดูงาน โฮมสเตย์ และซื้อผลิตภัณฑ์ในชุมชน จนทุกวันนี้มีนักท่องเที่ยวเข้ามามากกว่า 8,000 คน ในแต่ละปี ส่วนการแสดงของเผ่าไทยเขมรคือประเพณีบายศรีสู่ขวัญและการรำตรดโชว์ปิดท้ายของชุมชนบ้านสนวนนอก

ภาพที่ 2 การแสดงรำตรดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร

1.2 หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว จากคำบอกเล่าคำว่า “โคกเมือง” ทำเลที่ตั้งจะอยู่บนที่เนิน ที่ดอน ที่ราบสูง ชาวบ้านที่อพยพมาตั้งแต่มานานจึงเรียกว่า “โคก” ส่วนคำว่า “เมือง” ซึ่งนำมาจากปราสาทเมืองต่ำที่เป็นเมืองในสมัยก่อนคำคล้องจองกัน จึงเรียกรวมกันว่า “โคกเมือง” พ.ศ. 2529 ได้รับการยกย่องจากหน่วยงานราชการ ซึ่งในขณะนั้นเรียกว่า “หมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง” ประเพณีของสถานที่ท่องเที่ยวเป็นแบบท่องเที่ยวสัมผัสวิถีชีวิตหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านโคกเมืองมีคำขวัญว่า “โมโสบบาย หลากหลายผู้มาเยือน เขาเหือนบ้านโคกเมืองลือเลื่องปราสาทเมืองต่ำ ตามรอยอารยธรรมขอม” จุดเด่นของหมู่บ้านโคกเมืองเมื่อนักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้าไปจะได้สัมผัสกับวิถีชีวิต ความมิตรไมตรีกับแขกผู้มาเยือน โดยมีโฮมสเตย์เป็นจุดเชื่อมต่อ จากคำขวัญของหมู่บ้านโคกเมืองที่กล่าวถึงปราสาทเมืองต่ำที่ถือเป็น

เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมขอมที่โดดเด่นชวนให้ผู้คนเข้าไปสักการะและท่องเที่ยวความหลากหลายของหมู่บ้าน โดยการแสดงที่หมู่บ้านดังกล่าวเลือกใช้คือเพลงลูกทุ่งร่วมสมัยอย่างเพลงออนซอนอีสานเป็นหลักสลับกับเพลงลูกทุ่งที่ได้รับกระแสนิยมในขณะนั้นนำมาแสดงในนักท่องเที่ยวได้รับชม

ภาพที่ 3 การแสดงประกอบเพลงออนซอนอีสานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว

1.3 หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านตาลอง ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์กลุ่มชาติพันธุ์ไทยกูย เมื่อก่อนนั้นบ้านตาลองอาศัยที่บ้านรังแรงเนื่องจากหมู่บ้านรังแรงเป็นป่ารกชาวบ้านที่เลี้ยงสัตว์จะถูกเสือกัดกินสัตว์เลี้ยงอยู่เป็นประจำ ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนจึงย้ายถิ่นฐานมาตั้งรกราก อยู่บ้านโนนสว่าง ซึ่งมีสองตายายคู่หนึ่งอาศัยอยู่ก่อนแล้วชื่อ “ตาคอนกับยายแล” ซึ่งตาคอนมีอาการหูหนวก ภาษาเขมรเรียกว่า “ลืออง” ชาวบ้านจะเรียกตาคอนว่า “ตาลืออง” ซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือตาลือองจึงเปลี่ยนชื่อจากบ้านโนนสว่างมาเป็น “บ้านตาลอง” มาจนถึงปัจจุบันนี้ การแสดงที่ถือเป็นจุดเด่นของบ้านตาลองเพื่อใช้ในการต้อนรับผู้มาเยือนคือการแสดงเรือบมอันเรที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน โดยการแสดงเรือบมอันเรหรือการเต้นสากหรือระบำสากและการประกอบพิธีกรรมกลมมที่เป็นการแสดงความเคารพนับถือบรรพบุรุษ

ภาพที่ 4 การแสดงเรือมอันเรของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยกูย

1.4 หมู่บ้านทอแสงเชิงวัฒนธรรมบ้านโคกว๋าน ตำบลหนองโสน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโคราช ผู้เฒ่าเล่าขานกันมาที่ได้ชื่อว่า “บ้านโคกว๋าน” เพราะมีต้นว่านเยอะและหลากหลายชนิด สามารถรักษาโรคได้จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน ผู้ที่อาศัยอยู่คนแรกชื่อว่า คุณตาถั่ง นวลปักซี่ ซึ่งมีเชื้อสายเขมรและมีภรรยาชื่อ คุณยายคำ นวลปักซี่ หมู่บ้านโคกว๋านมีอายุประมาณ 100 กว่าปี ส่วนใหญ่คน ในหมู่บ้านจะมีอาชีพทำนาและเลี้ยงสัตว์ ในปี พ.ศ 2512 โดยประมาณคุณยายแจ้งได้เริ่มดำข้าวเฒ่าด้วยการ ใช้ครกมือแบบโบราณที่ใช้ดำข้าวมาดำข้าวเฒ่าและได้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ก่อนที่จะมีการพัฒนามาเป็นกระต๋องไฟฟ้ามีหน่วยงานซีเบิร์ตเข้ามาให้ความรู้และนำไปศึกษาดูงานที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี เกี่ยวกับกระต๋องไฟฟ้า หลังจากนั้นจึงมีการดำข้าวเฒ่าจากครกมือมาเป็นกระต๋องไฟฟ้าในปัจจุบันนี้ ด้วยความโดดเด่นทางการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าให้กับข้าว โดยการนำมาทำเป็นข้าวเฒ่า ด้านองค์ความรู้ด้านการแสดงในหมู่บ้านนี้ยังขาดความเข้าใจในการเลือกการแสดงที่สื่อถึงวัฒนธรรมของหมู่บ้านโดยเลือกใช้เพลงที่มีจังหวะเร้าเรื่อนำมาแสดงทำให้ขาด การสื่อถึงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโคราชได้

ภาพที่ 5 การแสดงการทำข้าวเฒ่าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโคราช

จากประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านที่ใช้เป็นพื้นที่วิจัยที่มีความโดดเด่นในการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสความหลากหลายดังกล่าว จากการลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนทั้ง 4 ชุมชนและผู้ปฏิบัติคือผู้ที่ทำการแสดงพบว่า ด้านองค์ความรู้ในการแสดงที่ผ่านมานั้นยังขาดความเข้าใจในรูปแบบการแสดง กล่าวคือผู้ที่รับผิดชอบในการแสดงเลือกเอาการแสดงที่เป็นการแสดงทั่วไปหรือเพลงที่กำลังอยู่ในกระแสในขณะนั้นหรือเป็นเพลงที่มีจังหวะค่อนข้างเร้านำมาแสดง เพื่อให้การแสดงนั้นออกมามีความสนุกสนาน แต่ผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญของการแสดงที่เป็นอีกหนึ่งหัวใจหลักของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือต้องแสดงออกถึงวัฒนธรรมที่ตนเองมีผ่านเรื่องราววิถีชีวิตถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าตนเอง เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาชมเกิดความเข้าใจอันดีงามของเผ่านั้น ๆ เพราะแต่ละเผ่านั้นมีวิถีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เช่น การแต่งกาย ภาษา วิถีชีวิต ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถนำมาถ่ายทอดผ่านบทเพลงและการแสดงได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผล

บทความนี้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้านองค์ความรู้ของการแสดงพื้นบ้านส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ได้ว่า จากการศึกษาความเป็นมาของหมู่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน มีความน่าสนใจในชุดการแสดงที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเพราะเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม กล่าวคือมีการแสดงที่มีผู้นำมาสร้างสรรค์จากการละเล่น ประเพณี วัฒนธรรมไว้อย่างแพร่หลาย

แต่นักแสดงในชุมชนยังขาดองค์ความรู้ตลอดจนผู้ที่มีความสามารถถ่ายทอดการแสดงให้ผู้คนในชุมชนได้ซึ่งประเด็นนี้ถือว่าเป็นจุดอ่อนของชุมชนในเรื่องของการแสดงสอดคล้องกับ อาจารย์ รุ่งเจริญ ที่ว่าจำนวนนักแสดงที่มีจำนวนจำกัด ไม่มีศิลปินรุ่นใหม่ ๆ มาทดแทน อาจเนื่องจากความยากในการฝึกฝนที่ต้องใช้ผู้มีความสามารถด้านการร้อง ด้านภาษา และปฏิภาณไหวพริบมาก ทั้งยังขาดแรงจูงใจให้คนในจังหวัดหันมาสนใจและสืบทอดศิลปะประเพณี ส่วนในด้านโอกาสนั้นยังมีหน่วยงานราชการและเอกชนที่มีศักยภาพ สามารถช่วยสนับสนุนการทำงานเพื่อการพัฒนาได้อยู่มาก ที่จะสามารถแก้ไขอุปสรรคด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกระแสของเพลงสมัยใหม่ การแสดงสมัยใหม่ ที่เป็นที่ยอมรับในตลาดมากกว่าเพลงพื้นบ้าน และสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มีการพัฒนาอย่างมากในปัจจุบัน (อาจารย์ รุ่งเจริญ, 2557) และยังสอดคล้องกับ ประภาศรี อึ้งสกุล และคณะ ที่ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของการแสดงพื้นบ้าน รวบรวมเวียนครก ว่าการแสดงพื้นบ้าน รวบรวมเวียนครกในปัจจุบันองค์ประกอบที่เปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบสมัยใหม่ ได้แก่ เครื่องแต่งกายประกอบการแสดง รูปแบบวิธีการแสดงหรือท่วงท่ารำ ดนตรีหรือเพลงประกอบการแสดงมีการประยุกต์ให้มีความทันสมัยตามสมัยนิยม สถานที่ใช้ในการแสดงมีการใช้โอกาสหลากหลายมากขึ้น ดังนั้นการแสดงในปัจจุบันผู้นำต้องนำเอาการ

แสดงที่เป็นแม่บทที่มีอยู่แล้วมานำเสนอในรูปแบบที่มีความร่วมสมัยโดยไม่ให้ทั้งของเก่าและไม่หลงของใหม่ไม่ทำลายรูปแบบการแสดงดั้งเดิม เพื่อใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความรู้และความประทับใจที่ติดมาต่อผู้มาเยือน (ประภาศรี อึ้งสกุล และคณะ, 2558)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยสรุปได้ว่าในด้านองค์ความรู้ในการแสดงผู้นำและนักแสดงขาดความเข้าใจในรูปแบบการแสดงที่สามารถสื่อถึงวัฒนธรรมของหมู่บ้าน โดยยึดเอากระแสนิยมและความชอบส่วนตัวจนลืมนำหมู่บ้านของตนเองมีทุนทางวัฒนธรรมทางด้านการแสดงที่เกิดขึ้นมาจากประเพณี วิถีชีวิตที่สั่งสมกันมาอย่างยาวนานจึงทำให้การแสดงไม่สามารถตอบโจทย์ความเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างเต็มที่ ข้อเสนอแนะ 1) จากการรวบรวมความเป็นมาและองค์ความรู้ในการแสดงจากข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการแสดงในหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ ตลอดจนพัฒนาขึ้นเป็นการแสดงที่หยิบเอาศิลปวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี การละเล่นมาสร้างสรรค์เป็นการแสดงประจำหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตนได้ 2) ในการวิจัยในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาหาแนวทางที่จะส่งเสริมระบบการจัดการท่องเที่ยวให้มีความเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580". กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2538). วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชาย โพธิสิตา. (2549). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทรงคุณ จันทจร. (2549). การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม. กทม: ประสานการพิมพ์.
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- ประภาศรี อึ้งสกุล และคณะ. (2558). การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาการแสดงพื้นบ้านรำวงเวียนครก ของตำบลนาพละ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2559). แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี (ปี 2561- 2564) จังหวัดบุรีรัมย์. บุรีรัมย์:

- สุทธิชัย โฉ่นารายณ์และคณะ. (2561). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงบูรณาการของจังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 13(3), 38.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2542). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาจารย์ รุ่งเจริญ. (2557). การใช้เอกลักษณ์จากศิลปะการแสดงพื้นบ้านเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 16(31), 68-69.